

Jak žít svoji víru tváří v tvář něčemu, co neumíme změnit

1. Nejistota lidského života a doby

V posledních letech i měsících nám určité okolnosti připomněly, že lidský život se může stát hříčkou sil, které ani zdaleka nemáme pod kontrolou. Bylo tomu tak jistě i dříve. Z našeho hlediska obyvatel dočasně bezpečnější a zajištěnější části světa se to týkalo ale spíš individuálních osudů. Do nich se mohly krutě vlomit neočekávaná neštěstí nebo neléčitelné nemoci. Přehlíženou, ale velice reálnou a lidskými silami v podstatě nezměnitelnou daností lidského života byla a je smrt.

Toto individuální, a proto často skryté drama lidského života dostalo v posledních letech celospolečenský a jasně viditelný rozměr. Na scéně se objevila obtížně zvládnutelná pandemie nakažlivé nemoci, kterou téměř nikdo nepředpokládal. V Evropě jsme se stali bezděčnými svědky a v jistém slova smyslu i nepřímými účastníky válečného konfliktu. Mnozí z nás se domnívali, že taková situace je pouze záležitostí z učebnic dějepisu. Do atmosféry obav a nejistoty přispívají i celoplanetární ekologické hrozby s těžko odhadnutelnými hrozivými důsledky.

2. Sekulární a křesťanská verze kontroly nepříznivých životních okolností

Jako křesťané jsme se také víceméně bezděky stali obětí mentality, která považuje zajištěné životní okolnosti za něco v podstatě samozřejmého a zvládnutelného. Sekulární společnost onu kontrolu a zvládnutelnost okolností lidského života opírá o víru v techniku, vědu a civilizační pokrok. Soudobé křesťanství pak hovoří například o moci modlitby, která má napomoci k odstranění nepříznivých okolností, nebo o zajištění Boží ochrany plynoucí z věrného následování Božích směrnic pro lidské životy. Jakkoliv tyto výzvy znějí dobře a zbožně, může v nich být skryta stejná tendence jako v sekulární verzi kontrolovaného a úspěšného lidského života. Tato tendence je založena na víře, že když my lidé budeme dělat něco správně, pak všechno půjde správně a budeme mít všechno pod kontrolou. To je ale iluze, se kterou je nutno se rozejít. Jak a čím ji nahradit? K tomu nám může pomoci příběh knihy anglického kazatele Peta Greiga „Když Bůh mlčí“.

3. Tváří tvář „mlčícímu Bohu“: ilustrace z knihy Pete Greiga „Když Bůh mlčí“

Podkladem knihy je náročná životní zkušenost autora. Jde v ní o proměnu víry, která byla prostředkem k ovládnutí skutečnosti, ve zralou víru v Boží vedení a péči za všech okolností. Na začátku knihy autor líčí svoji zkušenost s vírou, která proměnila skutečnost. Tu učinil jako mladý křesťan. Na jakémsi křesťanském setkání na ostrově Malta se modlili, aby na tento ostrov, který byl již několik let sužován suchem, přišel déšť. Brzy po jejich modlitbě dorazily rekordní srážky. To Greiga vedlo k přesvědčení, že modlitba je Bohem daný nástroj k přetváření světa. O to bolestivější pro něj byla zkušenost, že ani nejhrošlivější modlitby nedokázaly ovlivnit vážné onemocnění jeho manželky Sammy, které zanechalo trvalé následky. Celý zbytek knihy je pak věnován Greigově snaze uchopit víru tak, aby Bůh zůstal v jeho životě Bohem i tehdy, když víra jakoby „nefunguje“.

Mnoha současným křesťanům se mohou zdát Greigovy úvahy objevné a přínosné. Zejména evangelikální spiritualita je zaměřená na základní proměnu lidského života mocí evangelia, nazývanou obrácení a znovuzrození. Obtížnější a složitější témata duchovního života však tato spiritualita mnohdy přehlíží. Vyrovnání se s tématy obtížných, a v podstatě nezměnitelných okolností lidských životů je ale přítomné ve spiritualitě křesťanů dřívějších

věků, v nichž život nebyl tak zabezpečený a pohodlný. Z čeho tito lidé čerpali sílu? Podívejme se na naše téma z několika úhlů pohledu.

4. Ježíš Kristus tváří v tvář věcem, které nelze změnit

První a nejdůležitější pohled je skrze našeho Pána Ježíše Krista. O něm vyznáváme, že je kněz, král a prorok. Kněz, který nás smiřuje s Otcem a přivádí nás do jeho přítomnosti (Žd 7,21–26). Král, který prosazuje svou vůli a stará se o svůj lid (Zj 19,11–16). Prorok, který přináší zjevnou Boží vůli a vede ke správnému životu. V nejistotě a bolesti je toto vnímání Ježíše Krista jednostranně neúplné a je třeba je obměnit, jak to činí starozákonník Jan Heller: „Obměňme učení o trojím Kristovu úřadu učením o trojím Kristově ponížení: Namísto kněze – obětina, totiž velikonoční beránek (Ex 12). Namísto krále – služebník, totiž ten nesoucí naše viny podle Izajáše 53. A namísto proroka či přesněji zákonodárce Mojžíše – odsouzený a zavržený, jak o něm mluví Žalm 22, který Ježíš cituje na kříži.“ Ježíš je pak tou bezmocnou obětí, která rozumí lidské bezmoci. Ježíš je pak tím, kdo je nevzhledný, opovržený, zavržený, nejistý, kdo prohrál a čeká na slovo vzkříšení. Ježíš Kristus je osamocený a ztracený odsouzenec uprostřed nepřátel, kteří mu jdou po krku. Ježíš se poddává až k smrti, a to smrti na kříži (Fp 2,5–11). Jako člověk neví, jak to dopadne, ale spoléhá se na Boha, který křísí mrtvé.

5. Cenné důrazy z historie křesťanství

Dalším úhlem pohledu mohou být cenné důrazy z historie křesťanství. Nejprve se podívejme do „Čtvera knih o následování Krista“ od Tomáše Kempenského, ve středověku jedné z nejoblíbenějších knih. Čteme zde například: „Při všem, co konáš a myslíš, tak sobě počínej, jako by ti ještě dnes bylo zemřít. Kdybys měl dobré svědomí, nebál by ses smrti. Nejsi-li dnes na smrt připraven, jak budeš zítra?“ (kniha I. kap. 23). S tímto tématem ale nepracují jen autoři vrcholného středověku. Reformátor Martin Luther píše v závěru své „Promluvy o přípravě na umírání“: „Proto musí člověk hledět, aby vždy s velikou radostí v srdci vzdával díky jeho božské vůli, že s námi totiž tak podivuhodně, s tak převelikou a nezměrnou milostí a milosrdenstvím koná proti smrti, hříchu a peklu. A neměli bychom se smrti příliš bát, jen velebit a milovat jeho milost, neboť láska a chvála velice ulehčují umírání...“ Konečně i v Komenského překladu díla puritánských kazatelů Lewise Baylyho a Josepha Halla o tom, jak utvářet zbožný život, v knize „Praxis Pietatis“ najdeme rovnou několik kapitol o vyrovnání se se stavem těžké nemoci a o přípravě na dobrou smrt.

Smrt je v tomto chápání daleko víc než konec fyzického života nebo dokonce jen temná skutečnost, o které je lépe nepřemýšlet. Směrodatnou pro všechny výše uvedené autory z velice různých církevních prostředí je perspektiva věčného života opřená o Kristovo vzkříšení z mrtvých, perspektiva konečného Božího soudu nad každým lidským konáním a poddání se Boží vůli. Smrt je však jen jedna (i když nejsilnější) z událostí, kdy se člověk střetává v životě s těžkou a nezměnitelnou situací. Typově jde o situace, kde člověk končí s jakoukoliv aktivitou a nezbyvá mu než věřit Božím slibům a tomu, jaký Bůh je.

6. Některé námítky a nedorozumění

Myšlenky na poddanost Boží vůli, odpovědnost před Božím soudem a naděje budoucího života za hranicemi smrti byly všelijak překrouceny a dezinterpretovány, nebo se dokonce staly předmětem odmítavého výsměchu. Žel někdy i vinou nesprávných křesťanských výkladů je to nejcennější – naděje budoucího života skrze Kristovo Vzkříšení – odmítáno

jako laciná útěcha zrozená ze snahy otupit hrany tohoto pozemského života. Nejkrasnější podobou takového odmítání je například marxistická teorie náboženství, která tvrdí, že nebeská naděje je jen zástěrkou vytvořenou vykořisťovateli s cílem zabránit vykořisťovaným v revoluční akci. Podobné názory otupily i ostří konečné lidské odpovědnosti před Božím soudem. Poddanost Boží vůli byla opět i vinou nesprávných křesťanských výkladů zaměňována za fatalismus, to jest poddanost osudu. Poddanost osudu ale může být jen pouhou kapitulací před něčím, co je mimo lidskou kontrolu, bez špetky smíření a naděje.

Ke zmatku v těchto věcech přispěly i mnohé eschatologické výklady, rozšířené v evangelikálním prostředí. Individuální eschatologii ponechávaly v dětinské podobě spojené s představou duší na procházce v rajských zahradách. Nadměrně se zato soustředily na události „světové eschatologie“ ve snaze vytvořit co možná nejúplnější scénáře návratu Pána Ježíše, a to mnohdy v návaznosti na konkrétní politickou situaci té či oné doby. Biblické „splnění blažené naděje“ (Tt 2,13), spojené s Kristovým návratem, se tak přetvořilo ve strašáka „hrůz poslední doby“.

7. Závěrečné povzbuzení

Nejen proti smrti, ale i proti všem neovlivnitelným okolnostem lidského života, jakými jsou epidemie, války a jiné katastrofy, můžeme využít tu nejmocnější zbraň. Tou je křesťanská naděje. Jak je to krásně vyjádřeno v Žalmu 16, ze kterého cituje i apoštol Petr o prvních Letnicích: „Proto se mé srdce raduje a moje sláva jásá, v bezpečí přebývá i mé tělo, neboť v moci podsvětí mě neponecháš, nedopustíš, aby se tvůj věrný octl v jámě. Stezku života mi dáváš poznat; vrcholem radosti je být s tebou, ve tvé pravici je neskonale blaho.“ (Ž 16,9–11) Tato naděje není jen snahou o útěk z tohoto poničeného a sténajícího světa. Je zároveň závazkem, protože před konečnou odpovědností před Bohem není možné uniknout. Žalmista říká Pánu: „Kam odejdu před tvým duchem, kam uprchnu před tvou tváří? Zamířím-li k nebi, jsi tam, a když si ustelu v podsvětí, také tam budeš. I kdybych vzletl na křídlech jitřní záře, chtěl přebývat při nejzazším moři, tvoje ruka mě tam doprovodí, tvá pravice se mě chopí.“ (Ž 139,7–10) Opravdová křesťanská naděje nás vede k tomu, abychom tento svět milovali Boží láskou, která ho celý objímá a zachraňuje. Jak je psáno: „Neboť Bůh tak miloval svět, že dal svého jediného Syna...“ (J 3,16a) A konečně naplňuje naše srdce pokojem a jistotou, které nejsou závislé na okolnostech. Jedné z těžce zkoušených církví na počátku knihy Zjevení vyřizuje Pán tento vzkaz: „Kdo zvítězí, tomu druhá smrt neublíží.“ (Zj 2,11)

Znovu si to shrňme. Opravdová křesťanská naděje není pouhou touhou po úniku do nějakého nového lepšího světa. Je činnou silou našeho života v tomto světě a oporou a světlem v situacích, kdy nezbývá než složit ruce v klín. Není pasivním vyčkáváním, a už vůbec ne pohrdáním životem, nýbrž je vírou v konečné vítězství života nad smrtí, založenou na ústředním tématu evangelia, kterým je Vzkříšení Pána z mrtvých. Touto nadějí můžeme a máme být naplněni i tehdy, když se zrovna nenacházíme v nějaké osobní krizi nebo se zrovna ještě neblížíme ke konci života. Křesťanský život je vítězným životem ne proto, že skrze víru ze své životní cesty odstraníme všechny obtíže a komplikace. Je vítězným proto, že následujeme toho, který zvítězil nad hříchem, dělem a smrtí, Vzkříšeného Pána Ježíše Krista. To, že jako křesťané budeme stát nezlomeni navzdory skutečnostem, které nelze ovlivnit a které přesahují lidské možnosti, je zároveň zásadním svědectvím o lásce a moci našeho Pána.

8. Použité a doporučené knihy:

Pete Greig, Když Bůh mlčí, Rosa, Praha, 2016

Pete Greig, Keď Boh (ne)mlčí - 40ti-denných zamyslení, Kumran, Stará Ľubovňa, Slovenská republika, 2021

Tomáš Kempenský, Čtvero knih o následování Krista, Dědictví svatojánské, Praha, 1914

Martin Luther, Promluva o přípravě k umírání in „Martin Luther – Výbor z díla“, Vyšehrad, Praha, 2017

Jan Amos Komenský, Praxis Pietatis, Českobratrské knihkupectví Brno, Brno, 1922

N. T. Wright, Překvapivá naděje, Biblion, Praha, 2018

Podcasty Dalimila Staňka “Zbožnost (ne)všedních dní” z

<https://open.spotify.com/show/5aR1bK6PBJZrNbHRJgnhPr?si=5d5f0b9d91eb4c37&nd=1>

K citacím byl použit ekumenický překlad Bible, rok vydání 2001.

Zpracoval odbor pro vzdělávání zřízený Radou Církve bratrské za účelem teologické práce a organizace dalšího vzdělávání pracovníků církve ve složení:

Jan Asszonyi, David Beňa, Karel Hůlka, Martin Kop, David Novák, Jaroslav Pokorný, Slavoj Razska, Dalimil Staněk